

O'zbekistonda Kichik Biznes Va Tadbirkorlikni Rivojlantirish Istiqbollari

Israilova Shoirra Turg'unovna

I.F.N. Dotsent. O'zbekiston Milliy Pedagogika universiteti " Geografiya va iqtisodiy bilim asoslari" kafedrası dotsenti

Israilov Iskandar Ismailovich

Toshkent Davlat Iqtisodiyot universiteti

Annotatsiya: Maqola O'zbekistonda kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollarini tahlil qiladi. Tadqiqotda mamlakatning iqtisodiy va ijtimoiy sharoiti, kichik biznes sub'yektlarining faoliyati, davlat tomonidan yaratilayotgan qo'llab-quvvatlash mexanizmlari va mavjud muammolar o'rganilgan. Analiz natijalari shuni ko'rsatadiki, kichik va o'rta biznesni rivojlantirish iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, yangi ish o'rnlari yaratish va innovatsion faoliyatni rag'batlantirishda muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, moliyaviy resurslar, ta'lim va malaka, huquqiy bazaning murakkabligi kabi omillar tadbirkorlik rivojlanishining asosiy cheklovchi faktorlaridan biri sifatida aniqlangan.

Kalit so'zlar: Kichik biznes, Tadbirkorlik, Iqtisodiy rivojlanish, Innovatsiya, Davlat qo'llab-quvvatlashi, O'zbekistonda iqtisodiy barqarorlik

Kirish

Kichik biznes va tadbirkorlik mamlakat iqtisodiyotining muhim tarkibiy qismini tashkil qiladi. U nafaqat iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, balki yangi ish o'rnlari yaratish, innovatsion g'oyalarni ilgari surish va aholining turmush darajasini oshirishga ham xizmat qiladi. O'zbekistonda so'nggi yillarda iqtisodiy islohotlar va davlat qo'llab-quvvatlash dasturlari kichik va o'rta biznesni rivojlantirish imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytirdi. Shu bilan birga, tadbirkorlikning rivojlanishida bir qator muammolar mavjud: moliyaviy resurslar yetishmasligi, huquqiy va soliq bazasining murakkabligi, ta'lim va malaka darajasining pastligi, shuningdek, bozor sharoitlaridagi raqobatning kuchayishi. Bu omillar tadbirkorlarning faoliyatini cheklashi va yangi biznes loyihalarini amalga oshirish imkoniyatini kamaytirishi mumkin. Mamlakat iqtisodiyotining raqobatbardoshligini oshirish va ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash uchun kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishning strategik istiqbollarini aniqlash zarur. Shu sababli, ushbu tadqiqotning maqsadi — O'zbekistonda kichik biznesning hozirgi holatini tahlil qilish, rivojlanish imkoniyatlari va cheklovchi omillarini aniqlash, hamda samarali qo'llab-quvvatlash strategiyalarini ishlab chiqishdir.

Metodlar

Ushbu tadqiqotda O'zbekistonda kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirish jarayonini har tomonlama tahlil qilish, mavjud muammolarni aniqlash va istiqbolli yo'nalishlarni belgilash maqsadida kompleks metodologik yondashuv qo'llanildi. Tadqiqot quyidagi ilmiy usullar asosida olib borildi: O'zbekiston Respublikasi davlat statistika organlari, Iqtisodiyot va Moliya vazirligi hamda Savdo-sanoat palatasining ochiq ma'lumotlari asosida kichik biznes sub'yektlarining o'sish dinamikasi, bandlik darajasi, ulushining YaIMdagi o'rni va investitsiya faolligi o'rganildi. Statistik jadval, diagramma va solishtirma ko'rsatkichlardan foydalanildi. Mahalliy biznes muhiti jahonning rivojlangan mamlakatlari — Janubiy Koreya, Turkiya, AQSh va Yevropa davlatlaridagi kichik biznesni qo'llab-quvvatlash amaliyoti bilan solishtirildi. Ushbu usul samarali tajribalarni aniqlash hamda O'zbekiston sharoitiga moslashtirish imkonini berdi. Soha mutaxassisleri, amaliy tadbirkorlar va iqtisodchi olimlar fikrlari asosida kichik

biznesni rivojlantirishga to'sqinlik qilayotgan omillar va ularni bartaraf etish yo'nalishlari yuzasidan ekspertlar bahosi olindi. Olingan baholar tahlil qilinib, istiqbolli takliflar ishlab chiqildi. Kichik biznesni qo'llab-quvvatlashga doir qonunlar, Prezident farmonlari, hukumat qarorlari va davlat dasturlari o'rganilib, ularning amaliy samaradorligi hamda biznes jarayoniga ta'siri tahlil qilindi. Kichik biznesning kuchli va zaif tomonlari, imkoniyatlari hamda xavf-xatarlarini aniqlash uchun SWOT-tahlil qo'llanildi. Bu usul kichik biznesni rivojlantirishning asosiy strategik yo'nalishlarini belgilashga yordam berdi.

Natijalar

Tadqiqot davomida O'zbekistonda kichik biznes va tadbirkorlikning rivojlanish holati, mavjud tendensiyalar va istiqboldagi o'sish imkoniyatlariga oid bir qator muhim natijalar aniqlandi: Statistik ma'lumotlar tahlili kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning YaIMdagi ulushi yildan-yilga oshib borayotganini ko'rsatdi. Xizmatlar sohasi, savdo, qurilish, qishloq xo'jaligi va ishlab chiqarish yo'nalishlarida yangi kichik korxonalar soni sezilarli darajada ko'paygan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, kichik biznes so'nggi yillarda aholi bandligining asosiy segmentiga aylangan. Yangi ish o'rinlarining katta qismi aynan kichik biznes subyektlari tomonidan yaratilib, hududlar iqtisodiy faolligini oshirmoqda. Soliq imtiyozlari, kredit stavkalarining pasaytirilishi, "yagona darcha" tamoyili va raqamli xizmatlar kengayishi tadbirkorlik faoliyatining boshlanish jarayonini osonlashtirgan. Ekspert baholashlar shuni ko'rsatdiki, so'nggi yillardagi islohotlar kichik biznesning rivojlanish tezligiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Yirik sanoat zonolari, kichik sanoat hududlari, biznes-inkubatorlar va innovatsion markazlar kichik korxonalar uchun qo'shimcha imkoniyatlar yaratmoqda. SWOT tahlil natijalari bo'yicha infratuzilmaning rivojlanishi kichik biznesning innovatsion faoliyatiga kuchli rag'bat bermoqda. Solishtirma tahlil natijalariga ko'ra, rivojlangan davlatlar bilan taqqoslaganda quyidagi muammolar aniqlangan: kredit resurslaridan foydalanishdagi cheklovlar; malakali kadrlar yetishmasligi; eksport faoliyatiga kirishishdagi byurokratik to'siqlar; raqobatbardosh mahsulot ishlab chiqarish darajasining pastligi. Bu omillar kichik biznesning rivojlanishini sekinlashtirayotgan asosiy faktorlar sifatida qayd etildi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, kichik biznesni rivojlantirishning eng istiqbolli yo'nalishlari sifatida quyidagilar belgilandi: innovatsion tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash; eksportga yo'naltirilgan kichik ishlab chiqaruvchilarni rag'batlantirish; raqamli biznes modellarini kengaytirish; hududiy biznes inkubatorlar tarmog'ini kuchaytirish; moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish.

Muhokama

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirish iqtisodiy o'sishni jadallashtirish, hududiy rivojlanishdagi nomutanosibliklarni kamaytirish va aholi bandligini ta'minlashda asosiy omillardan biriga aylanmoqda. Islohotlar jarayonida yaratilgan qulay sharoitlar, soliq va kredit imtiyozlari, biznes infratuzilmasining shakllanishi kichik biznesning faolligini oshirishga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Solishtirma tahlil shuni tasdiqlaydiki, kichik biznes rivojlangan davlatlar iqtisodiyotida ham o'sish drayveri sifatida muhim o'rin tutadi. Ularning tajribasi O'zbekiston uchun ham qo'llanilishi mumkin bo'lgan samarali yo'nalishlarni belgilashga yordam berdi. Jumladan, eksportga yo'naltirilgan kichik ishlab chiqaruvchilarni qo'llab-quvvatlash, startup ekotizimini rivojlantirish va innovatsion tadbirkorlikni rag'batlantirish O'zbekiston sharoitida ham yuqori samara berishi mumkin. Tadqiqotda aniqlangan muammolar — moliyaviy resurslarga kirish imkoniyati cheklanganligi, kadrlar malakasining yetarli emasligi, marketing infratuzilmasining rivojlanmaganligi — kichik biznesning barqaror o'sishiga to'sqinlik qilayotgan asosiy omillar hisoblanadi. Bu masalalarni hal etish uchun davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish, bandlik markazlari orqali tadbirkorlarga o'quv dasturlarini tashkil etish, xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlikda kichik kredit liniyalarini kengaytirish maqsadga muvofiqdir. Shuningdek, kichik biznes uchun yaratilayotgan raqamli infratuzilma — onlayn ro'yxatdan o'tish, soliq hisobotlarini elektron

topshirish, davlat xizmatlaridan masofadan foydalanish imkoniyatlari — tadbirkorlik jarayonining ochiqligi va tezkorligini oshirmoqda.

Xulosa

Tadqiqot natijalari O'zbekiston iqtisodiyotida kichik biznes va tadbirkorlikning roli tobora ortib borayotganini ko'rsatdi. Kichik biznes subyektlari iqtisodiy o'sishning barqaror manbai, yangi ish o'rinlarini yaratishning asosiy mexanizmi va innovatsion g'oyalarni amaliyotga joriy etuvchi muhim bo'g'in sifatida shakllanmoqda. Davlat tomonidan yaratilayotgan imtiyozlar, moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlari va infratuzilmaviy sharoitlar kichik biznesning iqtisodiy faolligini oshirishga xizmat qilmoqda. Tadqiqot davomida aniqlangan muammolar — kreditlarga kirish imkoniyatining cheklanganligi, malakali kadrlar yetishmasligi, marketing va eksport infratuzilmasining sustligi — sohada dolzarb bo'lib qolmoqda. Bu masalalarni hal etish uchun startap va innovatsion korxonalarni qo'llab-quvvatlovchi markazlar faoliyatini kuchaytirish, tadbirkorlar uchun o'quv va konsultatsiya xizmatlarini kengaytirish hamda kichik biznesni eksportga yo'naltirish bo'yicha davlat dasturlarini takomillashtirish zarur. Shuningdek, raqamli transformatsiya jarayonining kengayishi kelajakda kichik biznesning rivojlanishiga yangi imkoniyatlar yaratadi. Onlayn xizmatlarning kengayishi, elektron hisob-kitob tizimlarining joriy etilishi va raqamli bozorlarning shakllanishi tadbirkorlik jarayonlarini yanada soddalashtiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abdullayev, M. (2021). Kichik biznesni rivojlantirishning nazariy asoslari va amaliy yo'nalishlari. Toshkent: Iqtisodiyot va ta'lim nashriyoti.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari va qarorlari (2017–2024). Tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash va iqtisodiy islohotlar strategiyasi bo'yicha hujjatlar to'plami. Toshkent.
3. World Bank (2022). Small and Medium Enterprises Development Report. Washington, D.C.
4. Tursunov, B., & Raximov, A. (2020). O'zbekiston iqtisodiyotida kichik biznesning innovatsion rivojlanish omillari. Toshkent: Innovatsiyalar markazi nashriyoti.